

Bogusz, Przemysław / Gągała, Maciej

Sto lat Towarzystwa Przyjaciół Otwocka

Rocznik Mazowiecki 23, 224-226

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przemysław Bogusz
przy współpracy Macieja Gągały

Sto lat Towarzystwa Przyjaciół Otwocka

Na początku XX w. zrzeszało w swoich szeregach wybitnych mieszkańców, którzy doprowadzili do nadania Otwockowi praw miejskich w 1916 r. Obecnie Towarzystwo liczy blisko 100 członków, ludzi zainteresowanych działaniem na rzecz rozwoju kulturalnego, gospodarczego i przestrzennego miasta.

Towarzystwo Przyjaciół Otwocka powstało w 1911 r. z inicjatywy dr Władysława Czaplickiego, lekarza kolejowego z Pilawy, który w 1902 r. osiadł w Otwocku z przyczyn zdrowotnych (chorował na gruźlicę) i przyjmował pacjentów w otwockich sanatoriach. Wraz z grupą lokalnych patriotów dr Czaplicki podjął starania na rzecz rozwoju cieszącej się niezwykle klimatem miejscowości, w której od końca XIX w. leczono choroby płuc (pierwszy zakład zdrojowo-leczniczy otworzył w 1893 r. dr Józef Geisler). Wokół Czaplickiego skupiła się miejscowa inteligencja: lekarze Adam Wizel, Hipolit Cybulski, wspomniany Józef Geisler, Stanisław Krzyżanowski, Władysław Przygoda, a także Edward Kasperowicz, Antoni Kowalski, Stefan Żaryn, inż. S. Szmidt, J. Pragier i H. Weltstaub. Utworzyli oni pierwszy zarząd TPO, który doprowadził do uzyskania przez miasto statusu stacji klimatycznej, rozwoju infrastruktury (powstała stacja telefoniczna, oświetlono część ulic), a wreszcie do nadania Otwockowi praw miejskich w 1916 r.

Gdy Otwock rozkwitał...

Ten początkowy, najbardziej owocny w dziejach organizacji etap działalności historycznie odpowiadał okresowi burzliwych zmian na ziemiach polskich. Pierwsze starania o nadanie Otwockowi praw miejskich natrafiły na mur nie do przebicia w postaci biurokratycznych procedur zaboru rosyjskiego. Sytuacja zmieniła się po wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 r. Gdy dotychczasowi zaborcy ścierali się między sobą, miejscowi społecznicy Towarzystwa Przyjaciół Otwocka w praktyce stworzyli miejską administrację, zabezpieczając działalność niezbędnych dla mieszkańców instytucji. O formalne nadanie Otwockowi statusu

miasta zabiegali u kolejnych okupacyjnych władz, tym razem niemieckich (Niemcy zajęli Warszawę w sierpniu 1915 r.). Delegacja Towarzystwa – w składzie dr Antoni Michałowski, dr Hipolit Cybulski i Maksymilian Reiner – parokrotnie zwracała się w tej sprawie do Niemców. W wystosowanej petycji prośbę uzasadniano faktem, że Otwock jako miejscowość uzdrowska bardzo się rozwinął i utracił charakter gminy wiejskiej. Ponadto zarząd gminy, składający się z właścicieli ziemskich, nie uwzględnił potrzeb miejscowości kuracyjnej i nie wprowadził koniecznych ulepszeń sanitarnych.

W piśmie z 12 stycznia 1916 r. Cesarski Urząd Okręgowy Zarządu Cywilnego w Mińsku wyraził zgodę na przekształcenie Otwocka w samodzielną jednostkę administracyjną. Obwieszczeniem z 16 marca 1916 r. Otwock przydzielony został do powiatu warszawskiego, a 9 listopada tego roku na mocy rozporządzenia szefa administracji niemieckiej, generał-gubernatora Hansa von Beselera, uzyskał prawa miejskie. Tereny, które miały wejść w granice nowo powstałego miasta, wydzielono z gmin Glinianka, Wiązowna i Karczew. Działacze TPO znaleźli się wśród pierwszych radnych nowego miasta, które dynamicznie rozwijało się aż do wybuchu drugiej wojny światowej.

...i gdy powstawał po upadku

W kolejnych dziesięcioleciach następowały przerwy w działalności TPO. Działania wojenne, a zwłaszcza zmiany, jakie przyniosła hitlerowska okupacja, postawiły tamę rozwojowi miasta. Przedwojenny Otwock był prężnym uzdrowskiem, czerpiącym siłę m.in. ze współpracy społeczności polskiej i żydowskiej. Narodowościową i kulturową różnorodność odzwierciedlał skład organów samorządu miejskiego, a dążenia zarówno administracji, jak i właścicieli pensjonatów oraz zakładów leczniczych służyły umocnieniu pozycji Otwocka jako letniskowego i uzdrowskiego zaplecza Warszawy. Utworzenie w Otwocku w czasie wojny getta, a następnie wywiezienie większości Żydów do obozu zagłady w Treblince i rozstrzelanie pozostałych, w sposób nieodwracalny zmieniło charakter miasta.

Reaktywowane dopiero w 1969 r. Towarzystwo wydało w latach 70. i 80. kilka publikacji, m.in. pracę zbiorową *Otwock 1474–1967* oraz trzy Zeszyty TPO o tematyce związanej z działalnością organizacji i towarzyszącymi jej warunkami. Prezesami byli kolejno: Krystyna Kubiak (1969–1974), Stanisław Wilk (1974–1978), Tadeusz Sarnecki (1978–1981), Stanisław Kilim (1987–1990) i przez rok Andrzej Kobza.

Towarzystwo Przyjaciół Otwocka współcześnie

Regularną pracę stowarzyszenie podjęło w połowie lat 90. ubiegłego wieku, doprowadzając do ukazania się szeregu wartościowych wydawnictw, w tym fundamentalnej z punktu widzenia badacza historii miasta książki dr. Witolda Trybowskiego *Dzieje Otwocka – uzdrowska* (1996) oraz opracowania *Andriolli – artysta, patriota, wizjoner*. Prezesem TPO był wówczas Jan Tabencki (pełnił tę funkcję do 2003), który rozpoczął uwiecznione sukcesem starania o powołanie Muzeum Ziemi Otwockiej.

Po nim działalnością Towarzystwa kierował Zarząd pod przewodnictwem Jolanty Barańskiej. Kontynuowano tradycję zainicjowanych w poprzedniej kadencji wieczorów muzealnych, organizowano konkursy, wystawy i koncerty. Stowarzyszenie włączyło się w prace nad opracowaniem ważnych dla Otwocka dokumentów: Strategii Rozwoju Miasta i Wieloletniego Planu Inwestycyjnego.

Lata 2003–2009 upłynęły pod znakiem ścisłej współpracy TPO z innymi działającymi w mieście organizacjami pozarządowymi. Jej najbardziej spektakularnym wyrazem są coroczne Marsze Pamięci w rocznice zagłady otwockiego getta, organizowane wspólnie ze Społecznym Komitetem Pamięci Żydów Otwockich i Karczewskich. W 2006 r. TPO zorganizowało plebiscyt pod hasłem „Zasłużony i popularny otwocki obywatel 90-lecia miasta”. Mieszkańcy, nadsyłając ponad 850 kuponów konkursowych, wyłonili najwybitniejszych – ich zdaniem – obywateli w historii Otwocka.

W 2011 r. Towarzystwo Przyjaciół Otwocka obchodzi 100-lecie swojej działalności. Organizacją od 2009 r. kieruje Zarząd pod przewodnictwem Sebastiana Rakowskiego. Rok jubileuszowy obfituje w wydarzenia kulturalne oraz inicjatywy służące przybliżeniu współczesnym mieszkańcom historii miasta i samego Towarzystwa, nie brakuje również miejsca na dyskusje o przyszłości Otwocka. Informacje o bieżącej działalności TPO można znaleźć na stronie internetowej stowarzyszenia, pod adresem www.tpo.com.pl.

ABSTRACT

Przemysław Bogusz
in cooperation *Maciej Gągały*

100 years of the Friends of Otwock Society

The Friends of Otwock Society was founded in 1911. It is the oldest organization in the city, led to give municipal rights for Otwock in 1916, and currently brings together people interested in the development of the city, organizes cultural events and meetings devoted to the history of the city and region.